

**ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹԱԿԱՆ
ԱՌԱՆՋՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ***

Նանա Առուստամյան

Բանալի բառեր` Եվրասիականություն, քաղաքակրթություն, նույնականացում, Վ. Լամանսկի, Ն. Դանիելսկի, ռուսական կայսրություն, զարգացման վայր:

Եվրասիականության հայեցակարգի ուսումնասիրության համատեքստում հատկապես կարևորվում է Եվրասիական քաղաքակրթական առանձնահատկությունների (նույնականացման) խնդիրը:

Մասնագիտական գրականության մեջ ընդունված է համարել, որ Եվրասիական քաղաքակրթության տեսությունը ստեղծվել է Եվրասիականության սոցիալ-փիլիսոփայական և մշակութաբանական դպրոցի ներկայացուցիչների կողմից (Ն. Կարսավին, Գ. Վերնադսկի, Լ. Գումիլյով, Լ. Կարսավին, Ն. Տրուբեցկոյ, Պ. Սավիցկի): Նշված հեղինակների աշխատանքներում Եվրասիական պետության ստեղծումը և գոյությունը հիմնավորվում է աշխարհագրական, սոցիալական, պատմական, կրոնական գործոններով:

Քաղաքակրթությունը սահմանվում է հասարակության որակական, հոգևոր, նյութական, մշակութային, արժեքային համակարգի որոշակի չափանիշներով:

Եվրասիական քաղաքակրթությունն ընկալվում է որպես Եվրասիայի ժողովուրդների ընդհանրություն, որոնք միավորված են ընդհանուր զարգացման վայրով, պատմությամբ, մշակութային ավանդույթներով, լեզվով, կրոնով: «Զարգացման տարածք»[1] Եվրասիա (Ռուսաստան- Եվրասիա) Եվրասիականները անվանում էին Ռսկե Հորդայի, Ռուսական կայսրության և ԽՍՀՄ տարածքի հետ զրեթե լիովին համընկնող տարածքը:

Ըստ Եվրասիականների` Եվրասիան ոչ թե Եվրոպայի և Ասիայի համադրություն է, այլ «միջին մայրցամաք» է նրանց միջև: Գ. Վերնադսկին նշում էր, որ չկա երկու Ռուսաստան` Եվրոպական և Ասիական. գոյություն ունի միայն մեկ Եվրասիական Ռուսաստան կամ Ռուսաստան-Եվրասիա:[2]

Կարելի է տարանջատել Եվրասիական քաղաքակրթության մի քանի պատմական շրջաններ: [3]

Առաջինը քոչվորների պետությունն է (1-ին հազարամյակից մինչև 15-րդ դար), երբ հաջորդաբար իրար են փոխարինում սկյութների, թյուրքերի և մոնղոլների կայսրությունները: Կառավարող շերտը քոչվորներն էին, գաղափարախոսությունը` հեթանոսությունը:

Եվրասիականները հատկապես կարևորում էին մոնղոլների պետությունը` Ռսկե Հորդան` նշելով, որ դրա աշխարհաքաղաքական հետնորդը Մոսկովյան իշխանությունն է: Եվրասիականները, չժխտելով մոնղոլական արշավանքների բացասական դերը, տեսնում էին նաև դրականը` կրոնական հանդուրժողականությունը:

Եվրասիական քաղաքակրթության զարգացման երկրորդ շրջանը Եվրասիայում ռուսական գերիշխանության` Մոսկովյան իշխանության և Ռուսական կայսրության ժամանակահատվածն է ընդգրկում (15-րդ դարից մինչև 1917թ.): Եվրասիականները շեշ-

* Հոդվածն ընդունվել է 09.02.17

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել ք.գ.դ., պրոֆեսոր Ա.Ենգոյանը:

տում էին, որ վերջիններս Մոնղոլական Հորդայի «ժառանգներն» են:

Երրորդ շրջանը՝ Խորհրդային Միությունն է (1917-1991թթ.): Բոլշևիկները վերականգնեցին պետությունը որպես գերտերություն՝ ստեղծելով ուժեղ, ավտորիտար պետություն:

Եվրասիական քաղաքակրթությունը Եվրասիայի տարածքում բնակվող սլավոնական և թուրանական ժողովուրդների ամբողջությունն է, որոնք միավորվում են պատմական ճակատագրով, մշակութային, բնակլիմայական պայմանների նմանությամբ:

Անդրադառնալով քաղաքակրթական նույնականացման խնդրին՝ նշենք, որ այն նույնականացման ավելի լայն ու ռացիոնալիզացված ձևն է, որը սերտորեն կապված է լոկալ քաղաքակրթության պատկանելության գիտակցմամբ:

Քաղաքակրթական նույնականացումն ունի համախմբող ու «մենք և ուրիշները» բաժանող գործառույթ:

Լոկալ քաղաքակրթությունների տեսության[4] շրջանակներում իրագործվող քաղաքակրթական նույնականացման զարգացումն ուներ մի շարք առանձնահատկություններ:

Ռուսաստանում լոկալ քաղաքակրթությունների տեսության հիմնադիրները Սլավոնաֆիլներն էին: Նրանք ծգտում էին նոր շունչ տալու (վերականգնել) պատմության կրոնական փիլիսոփայությանը և այդ տեսական հիմքի վրա ստեղծելու Ռուսաստանի կերպարը:

Ն. Դանիելսկին՝ մշակութապատմական տիպերի հայեցակարգի հիմնադիրը՝ «Ռուսաստան և Եվրոպա» աշխատության հեղինակը, լոկալ քաղաքակրթությունների տեսության մեջ կարևոր նորամուծություն է կատարել՝ անդելով, որ բոլոր մշակութապատմական տիպերը համարժեք են իրենց յուրահատկությամբ:

Ն. Դանիելսկու նորարարությունը սահմանափակվում էր տեսության շրջանակներով, քանի որ Ռուսաստանի և Եվրոպայի համեմատական վերլուծությունը սլավոնաֆիլական գաղափարների ուժեղ ազդեցության տակ էր կատարվում: Դա արտահայտվում էր նաև նրանում, որ, նշելով ռուսական քաղաքակրթության բազմէթնիկությունը, դրան հատուկ ուշադրություն չէր դարձնում: Ըստ նրա՝ այդ բազմազանությունը վերանում է ռուսական գործոնի գերիշխանության պայմաններում: Հարկ է նշել, որ նա նաև պնդում էր, որ պետականություն չստեղծած և որևէ մշակութապատմական տիպի մեջ մտնող ժողովուրդները որոշակի փուլում կարող են ձևավորել իրենց մշակութապատմական տիպը:[5] Այսպիսով՝ մշակութապատմական տիպերի հայեցակարգը հիմք էր ռուսական քաղաքակրթության մասին առավել բարդ և ռեալիստական պատկերացումների ձևավորման համար:

Ռուսաստան-Եվրասիա հայեցակարգի ձևավորման գործում առավել կարևոր քայլ է կատարել էթնոգրաֆ և սլավոնագետ Վ.Լամանսկին: Իր «Ասիական-Եվրոպական մայրցամաքի 3 աշխարհները»(1892) գրքում նա իր առջև խնդիր էր դրել ցույց տալ Ռուսաստանի ինքնակերպությունը լայն պատմական համատեքստում: Վ. Լամանսկին ընդծում է, որ հենց Եվրասիան է խոշոր քաղաքակրթությունների առաջացման հիմնական «օջախը»(բնօրրանը): Բացառություն են կազմում միայն Եգիպտոսը և Մեզոամերիկայի հնագույն քաղաքակրթությունները: Եվրասիական աշխարհամասի յուրօրինակությունը բացատրվում է աշխարհագրական պայմանների բարենպաստ լինելու հանգամանքով:[6] Հսկայական Եվրասիական տարածությունը Վ.Լամանսկին բաժանում էր երեք մասի՝ հիմք ընդունելով աշխարհագրական, էթնիկ, մշակութապատմական առանձնահատկությունները: Դրանք են՝ Եվրոպա, Ասիա և Ռուսաստան, որը սահմանվում է որպես «Միջին աշխարհ, ոչ Եվրոպա, ոչ էլ Ասիա»:

Պետք է նշել, որ Վ. Լամանսկու մոտ քաղաքական միասնության գործոն, իր կարևորությամբ հանդերձ, չի խոչընդոտում Ռուսաստանի քաղաքակրթական ինքնակերպության ավելի լայն ընկալումը՝ շեշտելով նրա մշակութային և էթնիկ բազմազանությունը (տարասեռությունը)։ Ռուսաստանը հստակորեն բաժանվում է 2 մասի՝ եվրոպական և ասիական։ Ասիական Ռուսաստանը կազմում է եվրոպականի բնական շարունակությունը։ դա բացատրվում է նրանով, որ ռուսական Ասիան, ի տարբերություն արևելյան Ասիայի, բնակեցված էր «բարբարոսության» (զարգացման ցածր) մակարդակում գտնվող հարաբերականորեն քիչ ցեղերով։ Դրանով է բացատրվում եվրոպական Ռուսաստանի տիրապետող դերը։ Ռուսաստանի եվրոպական մասը Վ. Լամանսկին նմանեցնում էր Արևմտյան Եվրոպային՝ դիտարկելով կրոնի և բարոյական իդեալների ընդհանրությունը և հունահռոմեական քաղաքակրթության ազդեցությունը։ Ըստ նրա՝ Արևմուտքը և Միջին աշխարհը կազմում են մեկ քրիստոնեական ընդհանրություն, որը ասիականի հակադրությունն է։ Ասիան, Արևելքը Լամանսկին դիտարկում է որպես «ծերության, անցյալի, փլատակների աշխարհ», որն առանց հոգևոր վերածնման ի վիճակի չէ յուրացնելու Եվրոպայի և Ռուսաստանի համար ընդհանուր նորմերը։ Եվրասիական աշխարհամասում ուժերի հարաբերակցությունը հետևյալ կերպ է կատարվում։ Արևելքի մի մասը պասիվ կերպով «ծերանում է», մյուսը՝ նույն կերպ ռուսիֆիկացվում։ [7] Քաղաքակրթական զարգացման գործում առաջատար դեր են խաղում Ռուսաստանը և Եվրոպան։

Վ. Լամանսկու ամենամեծ ու կարևոր նորամուծությունն այն էր, որ Ռուսաստանը սահմանում էր բազմէթնիկ քաղաքակրթություն, որտեղ առկա են ասիական էթնոսների և մշակույթի տարրեր։ Այս առումով Լամանսկին առաջինն էր Ռուսաստանն ընդունում որպես Եվրասիա։ Ասիական կողմի պասիվության բնութագրմամբ Վ. Լամանսկին Ն.-Դանիելսկու նման կարևորում է Ռուսաստանի սլավոնաֆիլ կերպարը որպես սլավոնական և ուղղափառ քաղաքակրթություն։

Եվրասիականները հիմնվում էին համաշխարհային պատմական գործընթացի միասնական հայեցակարգի վրա, որի առանցքը «բազմուղղվածությունն» էր։ Հատկանշական է, որ եվրասիականների առաջին հրատարակությունները, որտեղ խոսվում էր պատմական գործընթացի՝ որպես ազգային մշակույթների տարբեր ուղղություններով ցիկլիկ զարգացման մասին, զրեթե միաժամանակ են հայտնվում Օ.Շպենգլերի «Եվրոպայի մայրամուտը» աշխատության հետ։

Համաշխարհային պատմական գործընթացի «բազմուղղվածության» գաղափարի տեսական հիմնավորման միակ փորձը Ն. Տրուբեցկոյի «Եվրոպան և մարդկությունը» (1920) գիրքն էր։ Ն. Տրուբեցկոյն առաջընթացը դիտարկում էր որպես տարբեր մշակույթներում առկա բազմազան հնարավորությունների իրագործում։

Ինչպես Ն. Դանիելսկուն, այնպես էլ եվրասիականներին գրավում էր «բազմուղղվածության» հայեցակարգի միտումը դեպի մշակույթի յուրօրինակություն, անկրկնելիություն։ Հիմնականում եվրասիականների մոտ պատմական գործընթացը զուրկ է ընդհանուր օրինաչափություններից (բացի ցիկլիզմի օրենքը)։ Օրինակ՝ տարբեր մշակույթների մեկը մյուսին փոխարինելը, որոնք ըստ նշանակության համարժեք են, իսկ զարգացման ուղղվածությամբ՝ տարբեր։

Շպենգլերի «Եվրոպայի մայրամուտը» ընկալվում էր որպես ցիկլիզմի իսկությունը ապացուցող դրույթ։

Սլավոնաֆիլները և նրանց հետնորդները նախ և առաջ ձգտում էին ապացուցելու Ռուսաստանի ինքնաբավության իրավունքը։ Եվրասիականների առջև այլ խնդիր էր դրված՝ բացահայտել 1917թ. Հեղափոխության պատճառները, որը ավանդական ռու-

սական մշակույթը քայքայեց:

Եվրասիականները զարգացրին Ն. Դանիելյանի այն գաղափարը, որ Եվրոպական կողմնորոշումը, նրան կրկնօրինակելու հիվանդությունը կարող է տանել կործանման: Այս առումով հատկանշական է Պ.Սավիցկու «Երկու աշխարհ»(1922) հոդվածը, որտեղ, հղում կատարելով Շպենգլերին, նա դիտարկում է հեղափոխության պատճառները և մատերիալիզմի ու աթեիզմի գաղափարների տարածումը որպես քաղաքակրթության կործանման տանող միտումներ: Ըստ Պ. Սավիցկու և այլ եվրասիականների՝ սոցիալիզմի գաղափարը օտար է, արևմուտքի կողմից պարտադրված:

Եվրասիականները, «օտար» հոգևոր արժեքների յուրացումը համարելով կործանարար, հետաքրքրություն էին ցուցաբերում մշակույթի ինքնաբերի, օրգանական զարգացման հարցի նկատմամբ: Ն. Տրուբեցկոյն իր «Եվրոպան և մարդկությունը» գրքում, հիմնվելով Գ.Տարդի տեսության վրա, պնդում էր, որ մշակութային գործընթացը նոր արժեքների ստեղծում է, որը ի հայտ է գալիս «կոմբինացված նմանակման» արդյունքում: Օտար մշակութային ավանդույթի ներդրումը քայքայում է մշակույթի «օրգանականությունը» և այս առումով առավել վտանգավոր է Եվրոպան: Ռոմանոզերմանական քաղաքակրթության հոգևոր էքսպանսիան Ն. Տրուբեցկոյը դիտարկում է որպես ցանկացած ինքնաբավ մշակույթի համար աղետ:

Եվրոպականացումը խախտում է ժառանգականությունը և հասարակության մեջ պառակտում է մտցնում: Խորանում է մտավորական էլիտայի(որը հեշտությամբ ընկալում և յուրացնում է արևմտյան գաղափարները) և ժողովրդի(որը հակված է դեպի ավանդական մշակույթը) միջև անդունդը: Նոր և ավագ սերնդի միջև պառակտում է սկսվում: Մշակույթի ստեղծագործական հնարավորությունները փոքրանում են, քանի որ հին մշակութային ֆոնդի հետ կապը խզվում է, իսկ նորը դեռ ձևավորվում է:

Եվրասիականների հակաեվրոպակենտրոնությունը պայմանավորել է նաև Եվրասիա հասկացության հատուկ մեկնաբանությունը: Առաջին հռչակագրում նշվում էր, որ Եվրասիան ոչ թե եվրոպականի և ասիականի միացում է, այլ հատուկ «աշխարհամաս», որը տարբերվում է Եվրոպայից և Ասիայից:

Առավել քննադատական էր վերաբերմունքը Արևմտյան Եվրոպայի նկատմամբ: Եվրասիականները ոչ մի դրական կողմ չէին տեսնում եվրոպական ազդեցության մեջ: Եվրոպայի և Ռուսաստանի հարաբերակցությունը եվրասիականների մեծամասնությունը դիտարկում էր սլավոնաֆիլների և Դանիելյանի ոգով:

Արևելքի նկատմամբ վերաբերմունքը ավելի բարդ ու ոչ միանշանակ էր: «Հնդկաստանի կրոնները և քրիստոնեությունը» հոդվածում Ն.Տրուբեցկոյը կոշտ քննադատության էր ենթարկում բուդդիզմը և հինդուիզմը:

Եվրասիականների նպատակն էր ցույց տալ ասիական ժողովուրդների կրոնի և մշակույթի կառուցողական դերը ռուսական քաղաքակրթության ձևավորման և զարգացման գործում և հիմնավորել բազմէթնիկ Ռուսաստան-Եվրասիայի մշակութային միասնության հնարավորությունը:

Մոնղոլական ցեղերը դիտարկվում էին որպես եվրասիական ծագմամբ և պատմական գործունեության բնույթով. նրանք սլավոնների նման մասնակցում էին Ռուսաստան-Եվրասիայի քաղաքակրթական տարածության յուրացմանը և պետականության ստեղծման գործընթացին: Եվրասիականները կարևորում էին պետության դերը որպես ուժեղ քաղաքակրթական ուժ, որն ամրացնում և մեկ միասնության մեջ է ձուլում մշակութային գործունեության բոլոր ձևերը, որպես «կոլեկտիվ անհատականության»՝ եվրասիական ժողովրդի արարող էներգիայի արտահայտումներից մեկը:

Մոնղոլ-թաթարական լծի մասին Պ. Սավիցկին նշում էր, որ եթե նրանք չլինեին,

չէր լինի և Ռուսաստանը. ռուսական պետականության մարմինը ստեղծեցին մոնղոլ-թաթարները, իսկ հոգին՝ սլավոնները: [8] Նա Ռուսաստանն ընկալում էր որպես հզոր հորդա, կենտրոնացված պետություն, Չինգիզխանի տերության ժառանգ, և դա նրա Ռուսաստան-Եվրասիայի հայեցակարգի կարևորագույն մասն էր:

Հարկ է նշել, որ «Ելք դեպի Արևելք»-ը իրագործվում էր նաև այլ ձևերով: Ասիական և թուրանական մշակույթներն սկսեցին դիտարկվել որպես Ռուսաստան-Եվրասիայի հոգևոր մշակույթի անբաժանելի մաս: Տեսական հիմքը «սիմֆոնիկ անհատականություն» եվրասիական հայեցակարգն էր, որի հիմքերը դրել էր Լ. Կարսավինը: «Սիմֆոնիկ անհատականության» [9] հայեցակարգով եվրասիականները բարձրացրին նաև ռուսաստանի բազմակրոն լինելու խնդիրը:

Զնայած եվրասիականների հայեցակարգերի թույլ և հակասող կողմերին՝ «Եվրասիա» գաղափարը նոր մեկնաբանությունն էր ստանում: Եվրասիականների ձեռքբերումներից կարելի էր համարել այն, որ սլավոնականությանը չէին դիտարկում որպես միակ մշակութաստեղծ ուժ Եվրասիայի պատմության մեջ և կարևոր քայլ են կատարել Ռուսաստանի՝ որպես բազմէթնիկ և բազմակրոն հետերոգեն քաղաքակրթության ընկալման ուղղությամբ:

Այս համատեքստում հետաքրքիր է անդրադառնալ Պ. Բիցիլիի «Արևելք» և «Արևմուտք» Հին աշխարհի պատմության մեջ՝ հոդվածին, որտեղ ստեղծում է Արևելք-Արևմուտք-Ռուսաստան հայեցակարգը:

Եվրասիական աշխարհամասի քաղաքակրթական կառուցվածքում Պ. Բիցիլին առանձնացնում է մերձծովային-ծայրամասային և կենտրոնական շրջաններ, որոնք էականորեն տարբերվում են իրարից. մերձծովային-ծայրամասային «աշխարհները» (Եվրոպա, Հնդկաստան, Իրան, Չինաստան) առավել ակտիվ դեր են ունեցել մշակութապատմական զարգացման գործընթացում, մինչդեռ «կենտրոնը»՝ քոչվորների հատուկ աշխարհը, բաժանված էր տարբեր մշտապես փոփոխվող, իրար դեմ պատերազմող կազմավորումների: [10]

Ռուսաստան-Եվրասիայի խնդիրը, ըստ Պ. Բիցիլիի, Հին աշխարհի քաղաքակրթական կառուցվածքի, նրա մշակութային միասնության վերականգնումն է: Այս գործում հատուկ դեր տրվում Ռուսաստանին: [11]

Այսպիսով, ամփոփելով վերը շարադրվածը, կարող ենք նշել հետևյալը.

1. Եվրասիականները համոզված են, որ Ռուսաստանն ունի իր սեփական զարգացման ուղին, որը չի համընկնում արևմտյան քաղաքակրթության հիմնական ուղղության հետ: Վերջին հազարամյակի համաշխարհային պատմությունը ցուցադրում է եվրասիական աշխարհի և արևմտյան քաղաքակրթության հակադրությունը՝ կամ ռուսները, կամ նրանք:

2. Եվրասիական աշխարհամասը դիտարկվում է որպես բարդ քաղաքակրթական կառույց՝ կազմված մի շարք ինքնաբավ լոկալ քաղաքակրթություններից, որոնց միջև դարեր շարունակ գոյություն են ունեցել ամուր տնտեսական, քաղաքական և մշակութային կապեր, որոնք իրագործվում էին համաշխարհային կայսրությունների շնորհիվ:

3. Ռուսաստան-Եվրասիայի գաղափարը անբակտելիորեն կապված է ինքնաձանաչման, քաղաքակրթական նույնականացման գործընթացների հետ և դրա ձևերից մեկն է:

Եվրասիականությունը, փորձելով Ռուսաստանը դիտարկել որպես բազմէթնիկ և բազմակրոն քաղաքակրթություն, գտնվում էր 19-րդ դարի քաղաքակրթական մտքի ազդեցության տակ:

4. Ներկայումս եվրասիականության համար յուրահատուկ հնարավորություն է ըն-

ծեռնվել վերածնվելու: Ժամանակակից Եվրասիականության հիմքում ինտեգրացիան է, որը պետք է ծառայի որպես մասնակից երկրների տնտեսությունների արդիականացման, անվտանգության ապահովման և այլ խնդիրների լուծման կարևոր գործոն: Եվրասիական միությունը ստեղծվելու է որպես Մեծ Եվրոպայի մաս, ունիվերսալ ինտեգրացիոն սկզբունքների հիման վրա, միավորված ազատության, դեմոկրատիայի և շուկայական օրենքների միասնությամբ:

Եվրասիական միության ձևավորումը և զարգացումը ենթադրում է ժամանակակից աշխարհակարգի միջպետական և միջազգային հարցերի քաղաքակիրթ լուծում:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Россия–Евразия, срединная земля — П.Н. Савицкий <http://rusgeopolit.com/?p=452>
2. Вернадский Г. В. Начертание русской истории. - СПб.: Издательство "Лань", 2000, стр. 5-6
3. Рустем Вахитов — Евразийская цивилизация <http://nevmenandr.net/vaxitov/eurocivil.php>
4. Լոկալ քաղաքակրթությունների տեսությունը դրա էությունը քաղաքակրթական մոտեցման սկզբունքների հիման վրա բացահայտող հայեցակարգերի ամբողջություն է: Ավելի մանրամասն տես՝ Понятие «Теория локальной цивилизации» <http://histrf.ru/uploads/media/default/0001/08/f13a2e24ab97310112d4695ed64671cbda4b6654.pdf>
5. Данилевский Н.Я. Россия и Европа. М., 1991. стр. 89
6. Ламанский В.И. Три мира Азийско-Европейского материка. СПб., 1892. стр. 2.
7. Տե՛ս նույն տեղում էջ 14:
8. Савицкий П.Н. Степь и оседлость <http://gumilevica.kulichki.net/SPN/spn03.htm>
9. Савицкий П. Евразийство как исторический замысел. Прага. 1927 // <http://eurasian-movement.ru/archives/3939>
10. Бицилли П.Н. «Восток» и «Запад» в истории Старого Света <http://evraz-info.narod.ru/3.htm>
11. Ерасов Б.С. Цивилизации. Универсалии и самобытность. М., 2002, стр. 451, 455.

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

Եվրասիականության քաղաքակրթական առանձնահատկությունների մասին Նանա Առուստամյան

Հոդվածը նվիրված է Եվրասիական քաղաքակրթական առանձնահատկությունների խնդրի ուսումնասիրությանը:

Եվրասիական քաղաքակրթությունն ընկալվում է որպես Եվրասիայի ժողովուրդների ընդհանրություն, որոնք միավորված են ընդհանուր զարգացման վայրով, պատմությամբ, մշակութային ավանդույթներով, լեզվով, կրոնով:

Տարանջատվում են Եվրասիական քաղաքակրթության մի քանի պատմական շրջաններ:

Եվրասիան հանդես է գալիս որպես բարդ քաղաքակրթական կառույց՝ կազմված մի շարք ինքնաբավ լոկալ քաղաքակրթություններից:

Եվրասիական միության ձևավորումը և զարգացումը ենթադրում են ժամանակակից աշխարհակարգի միջպետական և միջազգային հարցերի քաղաքակիրթ լուծում:

РЕЗЮМЕ

О цивилизационных особенностях Евразийства
Нана Арустамян

Ключевые слова: *евразийство, цивилизация, идентификация, В. Ламанский, Н.Данилевский, российская империя, месторазвитие.*

Статья посвящена изучению цивилизационных особенностей Евразийства. Евразийская цивилизация воспринимается как совокупность народов, существующих в месторазвитии Евразия, объединенных общим местоположением, историей, культурными тенденциями, языками, религиями.

Выделяются несколько исторических периодов евразийской цивилизации. Евразия рассматривается как сложная цивилизационная структура, состоящая из ряда самобытных локальных цивилизаций. Формирование и развитие Евразийского союза предполагает цивилизованное решение межнациональных и межгосударственных проблем современного миропорядка.

SUMMARY

About Civilizational Peculiarities of Eurasianism
Nana Arustamyan

Keywords: *eurasianism, civilization, identification, V.Lamanski, N.Danilevski, Russian Empire, place - development*

The article deals with the investigation of civilizational peculiarities of Eurasianism. Eurasian civilization is perceived as a sum of people, living in Eurasia, united by common location, history, culture, language and religion.

Several historical periods of Eurasian civilization are distinguished. Eurasia is considered as a complicated civilizational structure, which consists of a number of original local civilizations.

The formation and the development of Eurasian Union suppose the civil solution of the interstational and international problems of contemporary world order.